

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

om contexten rond gevoelens te verkennen?

Voor al in de voormiddag weet Burnham zijn publiek te prikkelen met zijn spontane, humoristische en verhalende stijl. De talrijke voorbeelden en oefeningen hebben mij heel wat stof tot nadenken gegeven. Ik werd geconfronteerd met de routines waarin ik als ... *mijn veilige zone* ... therapeut verzand was. Ik realiseer me hoe 'vragen stellen' en 'luisteren' mijn veilige zone zijn, waardoor ik een wereld aan methoden en technieken aan mij voorbij liet gaan die in het werken met mijn cliënten meer aansluiting en vernieuwing zouden kunnen brengen. In de namiddag had ik meer moeite Burnham te volgen. Een opeenvolging van verschillende voorbeelden zonder referentie naar de rode draad in zijn verhaal maakte het minder overzichtelijk en helder.

Al met al kijk ik terug op een meer dan geslaagde studiedag, waarbij woorden

als 'verfrissend' en 'prikkelend' iets van de effecten weergeven die ik daags na dien heb mogen ervaren in mijn therapieruimte. Ik merk dat ik bewuster ben gaan nadenken over de vorm waarin ik mijn gesprekken giet, en sneller durf af te stappen van mijn routineuze 'praten over'. Samen met cliënten ga ik daadwerkelijk aan de slag met hun verhalen. Hierdoor is het niet alleen 'praten over', maar ook 'doen met'. Een verandering die heel wat meer animo mijn praktijk binnenbrengt.

Thomas Fondelli

Literatuur

- Burnham, J. (1986). *Family therapy: first steps toward a systemic approach*. London: Routledge.
- Burnham, J. (1992). Approach – method – technique: making distinctions and creating connections. *Human Systems*, 3, 3–26.



Systeem en trauma

Studiedag van de NVRG in samenwerking met het Psychotraumacentrum Zuid-Nederland, 19 juni 2009, 's-Hertogenbosch.

Deze studiedag gaat mede de boeken in vanwege het kilometerslange fileleed dat we te verstouwen kregen alvorens

we daadwerkelijk konden beginnen. Het was dan ook prettig te bemerken dat ik, ondanks dat ik te laat was, toch

van harte welkom was in de workshop 'Een kijkje achter de coulissen van het gezin' door Bas Berkers en Florence van Dungen. Berkers en Van Dungen zijn werkzaam als dramatherapeut en systeemtherapeut in de Deeltijdbehandeling Adolescenten (18-23 jaar) van de GGZ-instelling InGeest te Amsterdam. Ze maken gebruik van dramavormen binnen een systeemtheoretisch kader, waarbij de therapie begeleid wordt door zowel de systeemtherapeut als de dramatherapeut. De samenwerking tussen beide therapievormen stond centraal in deze workshop.

Berkers en Van Dungen gebruiken in hun therapie non-verbale interventies om vastgeroeste interactiepatronen in gezinnen te bewerken. Gezinsleden worden uitgenodigd om letterlijk in beweging te komen. Met behulp van non-verbale interventies creëert de therapeut met bijvoorbeeld spel in de therapie een transitionele ruimte: een ruimte tussen fantasie en realiteit (Winnicott, 1971). Binnen de transitionele ruimte ontstaan kansen om anders naar interactiepatronen te kijken, te experimenteren, rolpatronen uit te breiden en trauma's te bewerken. Het wordt mogelijk om kwetsbare gevoelens te tonen en uit te spreken, zodat het onderling contact verbetert en spanning vermindert.

Deze transitionele ruimte maakt een betekenisvolle verbinding mogelijk tussen de binnenwereld en de buitenwereld van gezinsleden. De begrippen binnen- en buitenwereld werden ver-

duidelijkt met de casus van Tanja die zich aan de buitenkant (haar buitenwereld) sterk, agressief, zoenend presenteert, waarbij ze regelmatig alcohol gebruikt, terwijl ze zich aan de binnenkant (haar binnenwereld) lelijk en niets waard voelt.

Ook bespraken Berkers en Van Dungen een casus waarbij het gezin op de bank letterlijk op elkaar zit. Wanneer de therapeuten opdracht geven om meer ruimte te maken door op te staan en een andere positie in te nemen, wordt de binnenwereld van verdriet, eenzaamheid, angst, boosheid en machteloosheid zichtbaar en bespreekbaar. Het vastgeroeste interactiepatroon van stil tegen elkaar aanzitten en vooral niets zeggen, wordt door deze interventie doorbroken en er ontstaan mogelijkheden om anders met elkaar om te gaan.

Ook in de workshop zelf creëerden Berkers en Van Dungen een transitionele ruimte. We werden uitgenodigd aan een aantal communicatieve houdings- en bewegingsvormen deel te nemen. We gooiden ballen, met een stuitje, met een boogje, of harde ballen en pittenzakjes, naar een willekeurig groepslid. Door op een veilige, speelse, non-verbale manier contact te maken, ontstaat er dynamiek en interactie. Intenties en zichtbare acties worden meer congruent, waardoor er ruimte ontstaat voor energie en emoties, wat ook duidelijk zichtbaar was bij de deelnemers van deze workshop.

De tweede workshop werd georganiseerd door Julia Bala en Elseline Scherpenisse en was getiteld 'Bevorderen van ouder-kindrelatie bij getraumatiseerde ouders met jonge kinderen'. Beide therapeuten werken bij het landelijk gespecialiseerde Centrum Oorlog en Geweld in Oegstgeest en Diemen.

Het Centrum heeft vooral te maken met posttraumatische problematiek. De vlucht uit het land van herkomst, periodes

van georganiseerd geweld, de postmigratieperiode, de periode van ontworteling en het nieuwe land hebben grote invloed op de gezinsprocessen. Betekenisverlening (zoals de wil van God, eer of politieke keuzes), communicatie, relaties en omgaan met de gevolgen zijn onlosmakelijk verbonden met de posttraumatische gezinsprocessen.

Tijdens het vertonen van een film waarin een moeder met kinderen aan het eten is, werd duidelijk welke problematiek op tafel ligt: een getraumatiseerde moeder, getraumatiseerde kinderen en opvoedings- en onveiligheidsproblematiek. Het wordt zichtbaar in het weglopen van tafel en het niet luisteren van de kinderen. In mijn hoofd kwam het woord 'hopeloos' naar voren. Eindeloos geduld, zeer kleine stapjes, laveren tussen de cultuur van het land van herkomst en de cultuur van het nieuwe land, interveniëren en aansluiten bij de belevingswereld lijken schier onmo-

gelijk. Met veel respect zag ik kleine successen, behaald door veel ervaring, kennis en enthousiasme van de therapeuten en begeleiders en door het gebruik van de 'cirkel van veiligheid'. De 'cirkel van veiligheid' is een trainingsmodel uit Amerika dat ou-

ders leert in te gaan op de behoeften van een kind. Men maakt veel gebruik van video-opnamen om concrete situaties te verduidelijken

en gedachten te bewerken.

Bala en Scherpenisse toonden het voorbeeld van een jonge vrouw, uit Azerbeidzjan gevlucht nadat ze door haar werkgever werd verkracht en met de dood bedreigd. Crisisinterventie, psychotherapeutische, systeemtheoretische, interculturele en orthopedagogische vraagstukken roepen het hardst om voorrang. Waar te beginnen? Welke interventie? Moeder of kind? Het zijn belangrijke vragen voor behandelplanbesprekingen.

Na het lezen van deze complexe casus vroegen Bala en Scherpenisse de deelnemers een aantal vragen (doelen, therapeutische behandelvormen en valkuilen) te beantwoorden. Suïcidaliteit van moeder, herbelevingen, nachtmerries, haar afwijzing van medicatie omdat zij borstvoeding geeft, het niet kunnen verdragen van fysieke scheiding van haar zoontje (ook als ze naar het toilet gaat), de ogen van haar zoontje die haar doen denken

**...de ogen van haar
zoontje die haar doen
denken aan de
verkrachter...**